

Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik • 2020

Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik

Herausgegeben von
Olena Novikova und Ulrich Schweier

Band 2020

XI. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik

**Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen
Die Ukraine aus globaler Sicht**

**Діалог мов – діалог культур
Україна і світ**

XI Міжнародна наукова Інтернет-конференція з україністики

München

29. Oktober – 01. November 2020

Universitätsbibliothek
Ludwig-Maximilians-Universität München

Mit **Open Publishing LMU** unterstützt die Universitätsbibliothek der Ludwig-Maximilians-Universität München alle Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftler der LMU dabei, ihre Forschungsergebnisse parallel gedruckt und digital zu veröffentlichen.

Eine Publikation in Zusammenarbeit zwischen dem **Georg Olms Verlag** und der Universitätsbibliothek der LMU München.

Georg Olms Verlag AG
Hagentorwall 7
31134 Hildesheim
<http://www.olms.de>

© für alle Texte bei den jeweiligen Autoren 2021

Die in diesem Band veröffentlichten Beiträge geben die Meinung ihrer Verfasser oder Verfasserinnen wieder und nicht in jedem Fall die des Herausgebers, der Redaktion oder des Verlages.

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet abrufbar über <http://dnb.d-nb.de>

Open-Access-Version dieser Publikation verfügbar unter:
<https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bvb:19-epub-77877-1>
<https://doi.org/10.5282/ubm/epub.77877>

ISBN 978-3-487-16073-3

ISSN der Reihe:
2629-5016 (print)
2629-5024 (online)

Redaktioneller Beirat:

Dr. Iryna Braha (Ukraine)

Dr. Alla Demčenko (Ukraine)

Prof. Iryna Dudko (Ukraine)

Dr. Natalija Horbač (Ukraine)

Dr. Oksana Kovač (Ungarn)

Dr. habil. Svitlana Lens'ka (Ukraine)

Dr. Larysa Marčylo (Ukraine)

Dr. Tetjana Prokopovyč (Ukraine)

Dr. habil. Svitlana Romanjuk (Polen)

Dr. Svitlana Semenjuk (Großbritannien)

Prof. Oleksij Vertij (Ukraine)

Dr. Iryna Volovenko (Ukraine)

ЗМІСТ

Передмова

МОВА

Світлана Богдан, Тетяна Тарасюк

Семантичний гештальт асоціативного поля перифрази
дочка Прометея 16

Ірина Божко

Власні назви роману “Польові дослідження
з українського сексу” у німецькому перекладі 28

Ірина Брага

Цінник у комунікативно-жанровому просторі базару 36

Галина Гордиловська

Українка з “чужинецьким паспортом”:
мовознавець Ганна Наконечна
та її “Коротка граматики німецької мови” 51

Світлана Дворянчикова

Поетика онімів у сучасній українській сміховій
культурі: маркери, формуючі впливи й перешкоди 63

Володимир Демченко

Медитативні формули бабусі Палажки
(від Володимира Лиса) як репрезентанти
української ментальності 72

Іван Дзира

Інвективна лексика як джерело творення
прізвищевих назв запорозького козацтва в середині
XVIII століття (на матеріалі Реєстру Війська
Запорозького Низового 1756 року) 83

Ірина Воловенко, Ірина Дудко

Трансформація як засіб метамовної рефлексії
у політичних текстах 91

Галина Зимовець

Роль інтертекстуальності в творенні
комерційних онімів 98

Лариса Колібаба Друга форма знахідного відмінка іменників і нова редакція “Українського правопису”	111
Тетяна Лагута, Ольга Вержанська Роль засобів милозвучності у створенні естетичності і краси українського мовлення	120
Надія Пашкова Концептуальні риси дому в українській паремії на європейському мовному тлі	128
Людмила Підкуймуха Ми ж один народ, або до питання “мирної” пропаганди в російському медіапросторі	135
Марія Редьква Суржик та діалекти у сучасному культурному контенті: антропологічно-лінгвістичний аспект	145
Олена Руда Навколомовні дискусії в Уанеті	156
Катерина Сопіна Хештеги часів Євромайдану як один із засобів комунікації	168
Тетяна Хомич Фемінітивні вияви в українській мові та мовленні	182
Іванна Цар Суржик у сприйнятті російськомовної молоді	188
Алла Ярова, Акмаль Таїров Невербальний простір українського і туркменського традиційного весілля	199
УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА	
Світлана Адаменко, Оксана Туркевич “Заговори, щоб я тебе побачив”: комунікативний та діяльнісний підходи до навчання говоріння українською мовою як іноземною	209

ЛІТЕРАТУРА

Евеліна Балла

Проза Євгена Гуцала в перекладі угорською мовою 222

Галина Бокшань

Матриця індивідуації в романах “Любовне життя”
Оксани Луцишиної та “Зима в Стокгольмі”
Агнети Плеєль 231

Світлана Бородіца

Національна модель світу в романі
“Черевички Божої матері” М. Матіос 239

Мар’яна Вотканич

Автобіографічний наратив як форма оприявлення
авторської свідомості в прозі Михайла Гафії Трайсти 246

Наталія Горбач

Література як культурне картографування:
візуалізація України 254

Інна Жукович

Антиутопічний жанр в українській літературі 268

Юлія Куманська

“Зелені Чари” Зірки Мензатюк:
екологічний аспект крізь призму міфології 276

Олеся Лазаренко

Перекладацька творчість подружжя
Костецький–Коттмаєр на прикладі п’єси
Куліша “Народний Малахій” 286

Світлана Ленська

Психологічний портрет Миколи Зерова
у спогадах сучасників 298

Тетяна Марчук, Елла Мінцис, Уляна Тиха

Сюжетно-композиційні особливості п’єс
“Маклена Граса” Миколи Куліша та
“Волохата мавпа” Юджина О’Ніла 305

Наталія Міллер

Архіви та спогади як джерела дослідження
життя й творчості Пантелеймона Куліша 312

Марина Набок

Символіка українських народних дум як засіб
вираження ідеї спротиву та боротьби 321

Валентина Ніколаєнко

“Філія пекла на землі”: Голодомор у романі
С. Талан “Розколоте небо” 329

Роман Офіцинський

Переслідування українського письменника
Івана Чендея в 1969–1975 роках за відступ
від соціалістичного реалізму 345

Віра Просалова

Новітня версія українського Дон Жуана:
полілог авторів і текстів 358

Людмила Ромащенко

Тенденції розвитку сучасної української
історичної прози й український контекст нового
роману В. Бахревського 365

Оксана Румянцева-Лахтіна

Роман покоління як різновид сімейного роману: ключові
аспекти жанроутворення в українській літературі 377

Ольга Смольницька

Максим Рильський і творче покоління fin de siècle:
сублімація та феномен надлюдина 386

Лілія Солодка

Мотив свободи у рецепції Сквороди та Гете 400

Ольга Стадніченко

Рецепція постатей митців у “Спогадах”
Дмитра Павличка як портрет літературного покоління 407

Світлана Сухарєва

Антиунійна творчість Андрія Мужилівського
на тлі літературних тенденцій поберестейського
періоду 416

Наталія Чаура

Аналіз літературно-мистецьких журналів
України та Польщі (на прикладі “Кур'єра Кривбасу”
та “Ciechanowskich zeszytów literackich”) 426

Лілія Чижур

Поетичні візії Є.Гребінки
на тлі слов'янського романтизму 434

Андрій Чуй

“Бо через тебе взнав я рай і рай утратив свій!”
(дівочі образи любовної поезії В. Пачовського) 449

Ольга Шарагіна

Лірична інтерпретація орнітообразів в етнографічному
кодї “тихої лірики” 60–80-х рр. ХХ ст. 461

Максим Яблонський

Збірка оповідань Петра Волиняка “Земля кличе”:
екзистенція людини і нації 469

ОСВІТА ТА КУЛЬТУРА**Оксана Бобечко**

Музично-етнографічна діяльність Лесі Українки
в контексті збереження епічного репертуару кобзарів 480

Світлана Брижицька

Окупація нацистами Тарасової гори
(1941-1944 роки) 488

Володимир Грисюк

Типи репрезентації сексуальності
на українському телебаченні 502

Олеся Дзира

Діяльність українських освітніх закладів Канади
у міжвоєнний період задля збереження
національної ідентичності 510

Лариса Дуда

Музичний фольклор у творчості для бандури
Михайла Теліги 523

- Віолетта Дутчак**
Термінологічна проблематика наукових досліджень
кобзарського й бандурного мистецтва 529
- Марія Єфімова**
Види форматів дитячих видань 543
- Ганна Карась**
Збереження національної та культурної ідентичностей
в умовах війни та еміграції (на прикладі
життєтворчості Петра Болехівського-Бояна:
до 110-річчя з дня народження) 550
- Світлана Тетеря, Наталія Костюк**
Стан традиційної музичної культури Переяславщини
(перша половина ХХ століття). Соціокультурний вимір 558
- Ольга Кубік**
Ансамбль бандуристів як культурно-мистецьке явище
ХХ – початку ХХІ століття 567
- Оксана Кузьменко**
Фольклорний концепт ‘мати’ як предмет
гуманістичного пізнання: український контекст 577
- Віктор Мішалов**
До пошуків колиски феномену кобзарства 588
- Олександра Німлович**
Синтез поезії і музики в солоспівах Богдани Фільц
на вірші Софії Майданської 612
- Тетяна Прокопович**
Мотиви козацької України в польському романтизмі 620
- Ольга Фабрика-Процька**
Історіографія українського пісенного фольклору
східної Словаччини 629
- Наталія Федорняк**
Бандурне мистецтво української діаспори
Північної Америки на сторінках англomовних
видань та періодики 637

Кость Черемський

Методологічні засади 'школи Миколи Будника'
у розвитку сучасного виконавства на традиційних
кобзарських інструментах

650

**ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ****Ольга Шелюх, Наталія Вовчаста, Ольга Андріянова**

Національна ідентичність як ключовий фактор
підготовки майбутніх військовослужбовців
Збройних сил України

662

В'ячеслав Артюх

'Русский мир' у Пантелеймона Куліша

670

Назар Божинський

Урбанізоване середовище та відновлення традиційного
кобзарства на прикладі харківської агломерації

677

Анатолій Бурдейний

До 100-річчя всесвітньої подорожі
"Української республіканської капели"

684

Олексій Вертій

Основоположні підстави підготовки і видання
"Історії українського кобзарства та світового
бандурного музикування"

695

Лариса Корж-Усенко

Український вільний університет на зорі
100-річного ювілею

707

Вікторія Солошенко

Жіночий рух в Україні у контексті поступу фемінізму
та жіночої емансипації в Європі

719

Тетяна Шестопалова

Український літературно-публіцистичний простір часів
ді-пі-таборів крізь призму листування Юрія Лавріненка
та Юрія Шевельова

727

Жанна Янковська

Просторові виміри роману у віршах Ліни Костенко
“Маруся Чурай”

738

ВІДОМОСТІ ПРО УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

751

Vorwort

Am 29. Oktober – 1. November 2020 fand mit Erfolg am Institut für Slavische Philologie der Ludwig-Maximilians-Universität München die XI. Internationale Konferenz der Ukrainistik ‘*Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht*‘ statt. In den letzten Jahren hat sie daran gearbeitet, Wissenschaftler, vor allem der jungen Generation, über die Grenzen hinaus zu vereinen, die für die Ukraine, ihre Sprache, Kultur, Geschichte, Literatur und Bildung engagieren. Unser wissenschaftliches Forum arbeitete für diejenigen, die offen für den *Dialog* zwischen Sprachen und Kulturen eintreten, und erfüllte die Aufgabe der aktiven Einbeziehung der ukrainischen Wissenschaft in den europäischen Wissenschaftsraum. Dieselbe Aufgabe haben sicher auch die zehn veröffentlichten Konferenzjahrbücher, ebenso wie dieser elfte Band.

Wie es schon Tradition geworden ist, wurden die Ergebnisse der XI. Konferenz auf einer Podiumsveranstaltung präsentiert, die am 22. April 2021 im online-Format am Institut für Slavische Philologie mit Unterstützung der Bayerischen Staatskanzlei und unter der Schirmherrschaft des Generalkonsulats der Ukraine in München stattgefunden hat.

Im Zentrum des Podiums “*Die Kunst der Kobzaren und Banduraspieler – Symbole der ukrainischen Kultur*” stand der Vortrag der Gewinnerin der Konferenz-2020 Prof. Dr. Violetta Dutčak von der Nationalen Prykarpattja-Vasyl’-Stefanyk-Univesität, Ivano-Frankiv’sk, ebenso die Beiträge zu diesem Thema der Konferenzteilnehmer Dr. Viktor Mišalov (Toronto/Kanada), Dr. Nazar Bužyn’skyj (Nationale Universität für Bau und Architektur, Charkiv), Prof. Oleksij Vertij (Staatliche pädagogische A.S.-Makarenko-Universität, Sumy). Das grosse Interesse an der Vorträgen und an der Diskussion über das vielfältige Thema, ebenso wie an der Konferenz insgesamt, hat ein weiteres Mal gezeigt, wie wichtig ein solches modernes wissenschaftliches Forum für den internationalen Austausch ist, und wie groß der Bedarf an einer Fortführung dieser Tradition auch in den kommenden Jahren sein wird.

Für die akribische Vorbereitung und erfolgreiche Durchführung der Konferenz, besonders aber auch für die Erstellung dieses Sammelbandes, gebührt ganz besonderer Dank Dr. Olena Novikova, zudem für die technische Unterstützung des Projekts Frau Lesja Martynjuk. Unser Dank gilt auch dem *Verlag readbox unipress* sowie dem *Referat Elektronisches Publizieren der Universitätsbibliothek*. Nicht zuletzt danken wir natürlich allen Konferenzteilnehmern für ihre Teilnahme und ihre Beiträge und freuen uns auf die geplante Fortführung der Konferenz der Ukrainistik im Herbst 2021.

Prof. Dr. Ulrich Schweier

Institut für Slavische Philologie
Ludwig-Maximilians-Universität München

МАТРИЦЯ ІНДИВІДУАЦІЇ В РОМАНАХ “ЛЮБОВНЕ ЖИТТЯ” ОКСАНИ ЛУЦИШИНОЇ ТА “ЗИМА В СТОКГОЛЬМІ” АГНЕТИ ПЛЕЄЛЬ

Галина Бокшань

(Україна)

У статті розглянуто елементи юнґіанської матриці індивідуації в романах О. Луцишиної та А. Плеєль, що відображають особистісний розвиток жіночих персонажів як інтеграцію несвідомих процесів у свідоме. Проаналізовано типологічні аналогії й авторську самотність в інтерпретації архетипів та міфологічних образів і мотивів, у використанні оніричних візій як ключів до психоаналітичного тлумачення жіночих персонажів.

Ключові слова: матриця індивідуації, типологічні аналогії, міфопоетичні мотиви.

THE MATRIX OF INDIVIDUATION IN THE NOVELS “LOVE LIFE” BY OKSANA LUCYŚYNA AND “WINTER IN STOCKHOLM” BY AGNETA PLEIJEL’

Halyna Bokšan’

The study examines the elements of Jung’s matrix of individuation reflecting personality development of the female characters as integration of unconscious processes into consciousness in O. Lucyśyna’s and A. Pleijel’s novels. It analyzes typological parallels in the interpretation of archetypes and mythological figures and motifs, in the use of oneiric visions as the keys to psychoanalytical explanation of the female characters.

Key words: matrix of individuation, typological analogies, mythopoetical motifs.

Характеризуючи атрибути неоміфологізму як одного з основних напрямків сучасної культурної ментальності загалом і літературного феномену ХХ–ХХІ століть зокрема, Я. Поґрібна виокремлює так званий архетипний принцип створення авторського неоміфу, “спрямований на побудову нового міфу за початковою міфологічною моделлю (в аспекті сюжету «біографії» та/або «індивідуації»)» (Поґребная 2014). Як відомо, К. Г. Юнг термін ‘індивідуація’ використовував на позначення “процесу, що породжує психологічного «індивіда», тобто відокремлену, неподільну єдність, певну цілісність” (Юнг 1997). Художню інтерпретацію цього явища можна вбачати в багатьох творах новочасної вітчизняної та зарубіжної літератур. Так, наприклад, у розгортанні сюжетів у романах “Любовне життя” української письменниці О. Луцишиної та “Зима в Стокгольмі” шведської авторки А. Плеєль виразно оприсутнюються елементи юнґіанської матриці

індивідуації, що відображають особистісний розвиток жіночих персонажів як інтеграцію несвідомих процесів у свідоме, як шлях до самості.

Попри те, що роман О. Луцишиної побачив світ у «Видавництві Старого Лева» ще в 2016 році й був рекомендований О. Забужко в 10-топ українських книжок для читання, належної уваги наукової спільноти він, на жаль, не отримав. Є. Лакінський у своїй розвідці розглянув “Любовне життя” як драму іммігрантського життя (Лакінський 2019). Т. Трофименко у стислому огляді альтернативи любовній прозі означила його як роман про місце жінки в сучасному суспільстві та про перипетії, пов’язані з виснажливими особистими стосунками, підкреслюючи його “герметичну структуру, засновану на містичній традиції” (Трофименко 2016). Поодинокі рецензії на цей твір на теренах інтернет-видань і коментарі самої авторки в нечисленних інтерв’ю зумовлюють потребу змінити ситуацію, що склалася, і проаналізувати “Любовне життя” в компаративному аспекті разом із романом А. Плеєль, який так само не опинявся у фокусі дослідницьких інтересів, хоча вартою уваги вважаємо статтю А. Пресс, яка пропонує вивчення “Зими в Стокгольмі” з позицій наратології та структуралізму.

Мета роботи – з’ясувати типологічні паралелі у творах О. Луцишиної й А. Плеєль, що оприявнюються в художній проекції юнгіанської матриці індивідуації, виявляються на образному, мотивному і стилістичному рівнях, а також визначити риси авторської оригінальності в романах “Любовне життя” й “Зима в Стокгольмі”.

Жіночі персонажі у творах української та шведської письменниць переживають внутрішню кризу, спричинену особистими драмами, через які відображено “конфлікт двох фундаментальних фактів життя душі”, боротьбу несвідомого й свідомого (Юнг 1997). Етапи індивідуації героїнь у романах “Любовне життя” і “Зима в Стокгольмі” пов’язані з образами чоловіків, стосунки з якими завдають страждань. Їхні обранці – Себастьян та Якуб/Емм – схильні до зради, перебувають у взаєминах з кількома жінками одночасно. Себастьян не приховує від Йори зв’язок із подругами Бонною і Мумтаз, відкрито пропонує дівчині доєднатися до вільної любовної гри. Її не влаштовують такі стосунки, тому вона розриває їх, впадаючи в депресію. Чоловік головної героїні роману А. Плеєль залишив її заради іншої жінки, проте намагався зберегти стосунки з обома, а письменник Енн, із яким вона познайомилася в науковому відрядженні, мав дружину й дітей в Югославії та кількох коханок.

Полігамія чоловічих персонажів у романах “Любовне життя” і “Зима в Стокгольмі” викликає асоціації з архетипним казковим образом Синьї Бороди. Цікавими в контексті нашого дослідження є спостереження К. П. Естес щодо цього персонажа: “Він відриває жінку від її інтуїтивної природи. Коли його руйнівна робота завершена, жінка відчуває, що її почуття омертвіли, і їй бракує сил упоратися з життям. Її думки і сни безживно лежать біля її ніг” (Естес 2010, 47–48). Однак виснажливі стосунки жінок і чоловіків у творах української та шведської письменниці стають каталізатором “гармонізації свідомих і несвідомих” (Юнг) явищ психіки,

що відбувається шляхом їх боротьби і взаємодії. Тимчасовий морок у душі – частина цього процесу індивідуації: “Щоб здійснити її, жінка повинна піти в темряву, але в той же час на шляху туди чи назад не повинна безслідно зникнути в пастці чи в полоні, не повинна загинути” (Естес 2010, 52).

В аналізованих романах значну увагу приділено візуалізації хворобливих станів, душевних і тілесних страждань, що є наслідком пригнічування несвідомого життя. Йора зазнає болю від поведінки Себастьяна, і її тіло відгукується на стрес порушеннями психосоматичного характеру – “інфекцією невідомого походження”: “Голова у неї гула, суглоби нили, піт від напруги стікав між лопатками. Але це було, як і раніше, не головне, бо головним і далі був він, Себастьян. Він болів їй, як опік” (Луцишина 2016, 100). Героїня “Зими в Стокгольмі”, потерпаючи від любовної драми, відчуває нервові розлади, оскільки, з одного боку, приймає зраду чоловіка й остаточно не розриває з ним стосунків, а з іншого – всім єством опирається такому ставленню до себе: “Хто вона, щоб дорікати йому за те, що він прагнув іншого життя, на яке теж має природжене право? Вона не дорікала. Просто їй було пекельно боляче. Він не відпускав її. Вона далі стояла одна, пошматована й роздерта” (Плеєль 2019, 54). На думку К. Г. Юнга, “несвідоме є життям і що це життя обернеться проти нас, якщо його будуть пригнічувати, як це буває у випадку неврозів” (Юнг 1997). На прикладі героїнь романів української і шведської письменниць бачимо, що нехтування несвідомим життям має руйнівні наслідки для психічного здоров'я.

Стилістична подібність романів О. Луцишиної та А. Плеєль виявляється у використанні оніричних інтертекстів як хаотичної “форми проявів несвідомих елементів” (Юнг 1997) у психіці головних героїнь. Йора спить навіть удень, проте неспокійні сні не звільняють її від болю і страждань, яких вона зазнає у притомному стані: “Снилось, що вона стоїть, як воїн, озброєна велетенськими неповороткими ножицями, супроти звіра, який нагадував крокодила, тільки паща у нього була не видовжена, а притуплена і коротка. Звір наступав на неї, а вона безпомічно вимахувала перед його носом ножицями, леза яких навіть не могла звести до купи <...> Йора зробила відчайдушний рух, викидаючи вперед обидві руки, зайняті пекельними ножицями <...>, і раптом звір опинився у неглибокій ямі, яка розверзлася просто під Йориними ногами” (Луцишина 2016, 42–43). Мотив змагання зі звіром у сні героїні “Любовного життя” можна вважати елементом міфологічного сюжету ініціації: перемога у важкому двобої свідчить про успішне проходження перехідного обряду й новий етап особистісного розвитку. Для Йори це – відмова від стосунків зі Себастьяном, чії руйнівні наміри персоніфіковано в гротескному образі чудовиська. Утім одна художня деталь – яма розверзлася під ногами дівчини – натякає на “западання”, що виявилось у тривалій психосоматичній хворобі.

Тривожні візії бентежать і героїню роману “Зима в Стокгольмі”. У її снах з'являються двоє дівчат: “Одна – світла, личко, ніби з народних пісень: струнка панна з очима, наче вода. Друга – темна й сумна, її обличчя

сховане в тіні. Їй відомо, що ці дві молоді дівчини, яким заледве було шістнадцять, любили її чоловіка й жили з ним, як і вона” (Плеєль 2019, 12). Тут простежується фольклорний мотив суперництва сестер, який письменниця інтерпретує як внутрішній конфлікт героїні, якій довелося пережити зраду чоловіка і його намагання утримати коло себе двох жінок. Цікавим елементом її сну є образ “лицарських обладунків у небі”: “Вони кружляли навколо Землі, як супутник. <...> Охоплена жахом, вона помітила, що в обладунках затиснутий живий чоловік. Він помирав, був майже мертвий” (Плеєль 2019, 12). Цей образ сугестує мотив боротьби і змагання, що об’єднує оніричні сюжети у творах О. Луцишиної та А. Плеєль.

Обидві героїні у снах постають в образах чоловіків: Йора – воїн, який бореться зі звіром, а жінка в романі “Зима в Стокгольмі” зрештою усвідомлює, що вона – той непритомний лицар в обладунках: “Що більше вона намагалася дати собі раду й бути розумницею, то міцніше стискалися навколо неї обладунки” (Плеєль 2019, 44). Така візуалізація оніричних образів актуалізує архетип Анімуса, який К. Г. Юнг пояснює як чоловічу іпостась у несвідомому жінки. Героїня “Зими в Стокгольмі” розмірковує у цьому ж ключі: “В одній статі живе інша стать” (Плеєль 2019, 53) Оніричні гендерні метаморфози увиразнюють дуальний характер психіки, у якій відбувається взаємодія “двох неконгруентних половинок” (Юнг 1997). У романах О. Луцишиної та А. Плеєль цей прийом актуалізує матрицю індивідуації, яка для їх героїнь є складною боротьбою свідомого й несвідомого.

Чимало подібностей у творах української і шведської авторок можна помітити в інтерпретації архетипів та міфологічних образів і мотивів як ключів до психоаналітичного тлумачення жіночих персонажів. Саме з водою К. Г. Юнг асоціював колективне несвідоме, яке у візях героїнь матеріалізується у вигляді загрозованої стихії. Так, Йорі насилася підступна “тропічна ріка з темною водою. <...> Йора щосили відштовхувалась ногами від берега ріки, намагаючись доплисти до другого берега, але їй не вдалося. Водорості тримали її за ноги” (Луцишина 2016, 101). Зловісну атмосферу сну жінки в романі “Зима в Стокгольмі” увиразнює образ “чорної бурхливої ріки”: “До неї швидко наближався великий моторний човен. На ньому тіснилися люди, які втікали від катастрофи” (Плеєль 2019, 13). Міфопоетичний образ води, який наділений амбівалентною символікою, у творах О. Луцишиної та А. Плеєль оприявнює зловорожу семантику, що корелює з танатичним мотивом.

Обидві героїні асоціюють себе з казковими персонажами, що також засвідчує наявність типологічної подібності в їх характеротворенні. Так, наприклад, “Йорі весь час здавалося, що, ніби та дівчинка з казки, вона має чарівну риб’ячу кісточку, яку всього лише треба вчасно витягти” (Луцишина 2016, 124–125). Головна героїня роману “Зима в Стокгольмі” вбачає свою подібність до образу принцеси, утім сумнівається, чи може отожднювати свої родинні стосунки з казковою матрицею, адже “її батько був добрим і мудрим чоловіком”: “У високій вежі, принцеса на скляній

горі живе під владою чарів свого батька, Короля. Ніхто з її рятівників не може розгадати загадку, ніхто з них не може виїхати нагору по ковзкій скляній горі” (Плеєль 2019, 17). В обох казкових сюжетах акцент зроблено на тому, що порятунок полягає у чомусь/комусь іншому, а не у внутрішніх ресурсах, що підкреслює безпорадність романних героїнь.

У творах О. Луцишиної та А. Плеєль оприявнюється мотив смерті. Йора багато думала про те, як піти з життя, оскільки була знесилена через розрив зі Себастьяном. Депресивний стан виявлявся у втраті інтересу до реальності й зацікавленості потойбіччям: “Йора полубила смерть” (Луцишина 2016, 128). У “Любовному житті” акцентовано кореляцію танатичного мотиву з чоловічим персонажем: смертю, на яку чекала Йора, була “бетонна яма, вросла у нутроці землі, Сіра Троянда, на дні якої сидів Себастьян, ніякий не лицар печального образу, а звичайнісінький собі служка, і тримав у пальцях нитку, а до другого кінця нитки прив’язана була Йорина душа” (Луцишина 2016, 128–129). Вона зробила спробу самогубства у “найтемніший з усіх часів – Час Себе” (Луцишина 2016, 130), втім примарний стукіт у двері перешкодив цьому. В епізоді межового стану героїні оприсутнюється образ свічки з традиційною для нього амбівалентною семантикою: “Свічку треба задути, свічка не дасть їй померти. <...> Свічка нагадувала про життя” (Луцишина 2016, 130). Цей образ увиразнює пограничні настрої Йори й бажання перейти межю, адже свічка “символізує канал зв’язку з Богом, Космосом, іншими світами, визначаючи точку зустрічі з потойбічним” (Егазаров 2007, 586). Мотив смерті асоціюється з чоловічим персонажем і в романі А. Плеєль, проте він редукований у порівнянні з його динамічним характером у творі О. Луцишиної. Героїня “Зими в Стокгольмі” також гранично пригнічена поведінкою чоловіка, його вільними стосунками й бажанням утримати її: “Коли вранці залишав її, вона відчувала, як кістляві пальці смерті стискають їй шию” (Плеєль 2019, 28). Вона не виявляє схильності до суїцидальних настроїв, хоча нервова напруга позбавляє її витримки: “Запаморочення наростало з кожним днем. Вона втрачала опору” (Плеєль 2019, 29).

До типологічних збігів у творах “Любовне життя” і “Зима в Стокгольмі” можна зарахувати мотив ворожіння. До послуг провидців, як правило, вдаються люди, що потерпають від проблем, часто любовного характеру, і шукають розради у вірогідному кращому майбутньому. Нова знайома Йори – Ворона – запропонувала їй сходити до церкви Спасителя, де Обіке розкладає Таро. Ворожбит сказав жінці, що чоловік, про якого вона запитує, не повернеться. Героїня А. Плеєль “вмить захотіла, щоб їй поворожили” (Плеєль 2019, 31). Футуролог, професор Фалькгом, користуючись картами Таро, порадив їй негайно розлучатися, бо це обіцяло можливість звільнення і зустрічі з новим чоловіком, який стане достойною партією. Образ палаючого будинку, зображеного на карті, є інтерпретацією міфологеми вогню як руйнівної сили. В епізоді ворожіння оприсутнюється дегероїзований образ лицаря, характерний для неоміфологічної літератури: на одній із карт Таро жінка побачила “лицаря верхи на охлялій шкапі. Їй зда-

лося, що лицар виглядає трохи нетверезим, ніби мало не падає із сідла” (Плеєль 2019, 32). Таким же дегероїзованим постає образ Себастьяна, який на початку роману ототожнювався з прекрасним лицарем, у роздумах Йори про смерть. Отже, в обох аналізованих романах, мотив ворожіння корелює з мотивом нещасливого кохання.

Типологічна схожість помітна у характеротворенні романних героїнь, що оприявнюється через їхні стосунки з рідними. Жінки у творах О. Луцишиної та А. Плеєль перебувають у досить проблемних взаєминах із матерями, покинутими чоловіками, обидві мають сестер. Стосунки емігрантки Йори з родиною, яка залишилася на батьківщині, зображені епізодично. Зокрема, згадується, що вона упродовж кількох тижнів не відповідає на дзвінки матері й сестри у скайпі, а вийшовши на зв'язок, приховує свої переживання і спілкується доволі поверхово. Натомість жінка в романі “Зима в Стокгольмі” докладно аналізує взаємини з батьком і матір'ю, які видаються контрастними у її сприйманні. Частково вона проєктує спогади про батьків на власні стосунки з чоловіками, намагаючись розібратися у причинах негарздів особистого життя. Жінка доходить висновку, що страх деяких чоловіків перед жінками – “лише квіточки у порівнянні з її страхом перед власною статтю” (Плеєль 2019, 45). Такі комплекси героїня пов'язує з дитинством: “Вона ставала жінкою, і в матері це викликало гнів” (Плеєль 2019, 45). Власне, в цих рефлексіях оприсутнюються фрагменти несвідомого життя героїні.

Відчуття роздвоєності, яке переслідує героїнь, також засвідчує про непросту взаємодію несвідомого і свідомого як частину процесу індивідуації. Йору обурює інтерес Себастьяна до інших жінок, і водночас вона звинувачує себе в тому, що не може прийняти цього. Жінка в романі “Зима в Стокгольмі” аналізує символіку снів про дівчат – “світлу, ніби з народних пісень, і темну, хтонічну, зі смутним обличчям” (Плеєль 2019, 77), упізнаючи себе колишню в першій із них. Вона розмірковує про значення цих візій і доходить висновку про причини внутрішніх конфліктів: “Усередині людини тісниться багато життів, багато «я», і деякі з них притлумлені. Вона цілком утратила зв'язок із тією дівчиною, якою колись була” (Плеєль 2019, 78). К. Г. Юнг убачав у такому розкодуванні снів шлях до зцілення, коли “значення символів здається неминучим, оскільки саме в них здійснюється об'єднання свідомих і несвідомих змістів” (Юнг 1997).

Пройшовши через низку душевних випробувань обидві героїні таки наближаються до того, що має на увазі К. Г. Юнг під “новими станами свідомості” (Юнг 1997), які утворюються в результаті відкритої співпраці різних частин психіки. Йора зцілюється тілесно й душевно, про що свідчить її сон, у якому вони з подругою Інгою потрапляють на острів із білим піском – у “благословенну Індонезію, їхній втрачений дім” (Луцишина 2016, 211). У цій візії старша індонезійка опікувалася ними, як мати: цього “було цілком досить, аби рани почали зарубцьовуватися, опіки – гоїтися, а душі – набиратися сил. Вигнання закінчилося, і вони повернулися додому. <...> А десь над морем у цей час випростався на повен зріст велетенський

ангел, здійняв угору розкинуті крила та огорнув ними і воду, і землю, і чорне небо, аби всі вони спокійно заночували” (Луцишина 2016, 212). Жінка в романі “Зима в Стокгольмі” врешті також відчуває полегшення, позбувшись минулих тягарів і здобувши бажаний спокій та прийняття: “Вона тепер нічого не винна. Нічого. Нікому. <...> Того, що сталося, не зміниш. <...> Вона хотіла бути вільною. Тепер так і сталося. <...> Тільки спокій повсюди, вона не знаходила кращого слова для цього відчуття – спокій, не лише в ній, а й у всій кімнаті” (Плеель 2019, 78). Обидві героїні, кожна своїм шляхом, досягли гармонізації несвідомих і свідомих частин психіки.

Отже, типологічні паралелі у творах О. Луцишиної й А. Плеель оприявнюються на образному (чоловічі й жіночі персонажі), мотивному (мотиви нещасливого кохання, ворожіння, смерті) і стилістичному рівнях (оніричні інтертексти). Чимало подібностей у романах української та шведської авторок можна помітити в інтерпретації архетипів (Анімус) та міфологічних образів і мотивів (міфологеми вогню й води), у використанні оніричних візій як ключів до психоаналітичного тлумачення жіночих персонажів. Поруч із типологічними аналогіями варто підкреслити авторську самотність обох письменниць в актуалізації моделі індивідуації: у творі О. Луцишиної чітко окреслено міфопоетичний мотив ініціації й виразно візуалізовано символічну смерть героїні, тоді як ця схема лише пунктирно позначена в романі А. Плеель. Характеротворення головних героїнь у романах “Любовне життя” та “Зима в Стокгольмі” є оригінальною художньою проєкцією процесу індивідуації, в якому вони спочатку переживають душевне спустошення, а потім поступово переходять на етап психічного розвитку і зростання, зрештою досягаючи центру особистісного буття та внутрішньої цілісності.

Егазаров, А. (2007). *Иллюстрированная энциклопедия символов*. Астерель; АСТ. Москва.

Лакінський, Є. (2019). Роман “Любовне життя”: дуже точний, чесний і безжалісний опис стану молодого іммігранта. Електронний ресурс: https://texty.org.ua/articles/98386/Roman_Lubovne_zhytta_duzhe_tochnyj_chesnyj_i-98386/ [Дата останнього доступу 20.04.2020].

Луцишина, О. (2016). *Любовне життя*. Видавництво Старого Лева. Львів.

Плеель, А. (2019). *Зима в Стокгольмі*. Книги – XXI. Чернівці.

Погребная, Я. (2014). *Актуальные вопросы современной мифопоэтики*. Електронний ресурс: http://royallib.com/book/pogrebnaaya_yana/aktualnie_problemi_sovremennoy_mifopoetiki.html [Дата останнього доступу 19.08.2017].

Пресс, Н. (2009). Роман Агнеты Плейель “Зима в Стокгольме”. Скандинавская филология. 10. С. 180–187.

Трофименко, Т. (2016). *Що замість жіночого роману?* Електронний ресурс: <https://novynarnia.com/2016/05/27/shho-zamist-zhinochogo-romanu/> [Дата останнього доступу 20.04.2020].

Эстес, К. П. (2010). *Бегущая с волками. Женский архетип в мифах и сказаниях*. София. Москва.

Юнг, К. Г. (1997). *Сознание, бессознательное и индивидуация*. Электронный ресурс: https://royallib.com/book/yung_karl/soznanie_bessoznatelnoe_i_individuatsiya.html [Дата останнього доступу 20.04.2020].